

Vägningstal under 2023

Under 2021 och 2022 användes en särskild justerad metod för att beräkna vägningstal till KPI och KPIF:s månadslänkar samt till de indexlänkar som ligger till grund för beräkningen av HIKP. Denna pm lyfter frågan om hur månadslänkar för KPI och relaterade mått ska räknas under 2023.

Bakgrund

När coronapandemin slog till i början av 2020 så skapade detta ett antal olika metodproblem för inflationsmätningarna. Bland annat uppstod frågan om huruvida de metoder som används för att beräkna vägningstal till KPI och KPIF:s månadslänkar, samt till de indexlänkar som ligger till grund för beräkningen av HIKP, borde anpassas till den uppkomna situationen. Tanken var att vägningstalen på ett bättre sätt borde avspegla de ovanligt stora konsumtionsförskjutningar som ägde rum under pandemin.

Inför 2021 utkom Eurostat med särskilda rekommendationer (Eurostat, 2020) för hur vägningstalen till HIKP skulle beräknas det året. Ett år senare utkom en liknande vägledning inför 2022 (Eurostat, 2021) och motsvarande uppdatering är också väntad inför 2023.

Rekommendationerna från Eurostat inför 2021 och 2022 gick ut på att vägningstalen i HIKP bör göras representativa för konsumtionsmönstret under året innan ($t-1$). Man tydliggör att för just dessa år kan *inte* mönstret under år $t-2$ antas vara representativt för $t-1$ utan vidare justering (vilket annars är ett vanligt antagande i de flesta länders beräkningar). Vidare rekommenderas att Nationalräkenskapernas preliminära kvartalsberäkningar för de tre första kvartalen $t-1$ nyttjas som huvudkälla för justeringen.

Vägningstalsfrågan har tidigare diskuterats på KPI-nämndens möten nr 9, 10 och 12 (se Ståhl, 2020; 2021a; 2021b för underlag till dessa möten). Nämnden rekommenderade då SCB att hantera frågan på ett liknande sätt i de olika inflationsmått (KPI/KPIF respektive HIKP); jämförbarhet med andra länder lyftes som en viktig aspekt. Dessutom pekades på vissa teoretiska fördelar med den anpassade metoden.

I enlighet med Eurostats och KPI-nämndens rekommendationer applicerade SCB under 2021 och 2022 en särskild justeringsmetod vid beräkningen av vägningstal för månadslänkar och HIKP-länkar. Metoden innebär att vägningstal för KPI:s produktgrupper först tas fram enligt ordinarie metod, d.v.s. genom utfördelning av hushållskonsumtionen under år $t-2$ i enlighet med tillgänglig information från Nationalräkenskaperna och andra interna och externa källor, för att sedan skrivas fram med faktorer baserad på Nationalräkenskapernas kvartalsberäkningar. Faktorerna beräknas genom att konsumtionen under de tre första kvartalen $t-1$ jämförs med samma period år $t-2$. (Detta görs på den nivå som NR levererar data till KPI, vilket motsvarar en uppdelning på runt 120 grupper i kontrast till de ca 350 produktgrupper som används i KPI.) En justering görs sedan för prisutvecklingen inom respektive produktgrupp, för att åstadkomma belopp i $t-2$ års prisnivå (för KPI/KPIF) respektive nivå som gällde i december år $t-1$ (för HIKP).¹

Ovanstående metod användes för att beräkna vägningstalen inför 2021 och 2022. I denna pm diskuteras vilken metod som bör användas under 2023. Nämnden välkomnas att komma med synpunkter.

SCB:s förslag

Förslaget i korthet

SCB:s förslag är att beräkningen av KPI:s och KPIF:s vägningstal inför 2023 ska göras konsistent med de rekommendationer som ges av Eurostat gällande HIKP. Detta för att uppnå fortsatt jämförbarhet mellan de olika inflationsmåten.

Praktisk innebörd

Om Eurostat förordar att den justerade metoden ska användas för HIKP:s länkar även inför 2023, så föreslår SCB att också KPI:s och KPIF:s månadslänkar ska räknas enligt samma principer som inför 2021 och 2022.

SCB betraktar ovanstående som det mest troliga scenariet. Detta då Eurostat uttryckt att 2021 inte är ett optimalt år att använda som viktbas för 2023, främst på grund av att 2021 påverkades i stor utsträckning av pandemin men även med hänvisning till effekter av den höga inflationen (särskilt energipriserna) under 2022. Enligt regelverket för HIKP ska vägningstalen, som redan nämnts, vara ”representativa” för året innan;

¹ För HIKP gäller att vägningstal beräknas på COICOP6-nivå, vilket inte är detsamma som KPI:s produktgruppsnivå. En utfördelning görs därför av KPI:s vägningstal till COICOP6 innan den slutliga prisjusteringen tillämpas.

2023 års vägningstal bör alltså vara representativa för konsumtionsmönstret under 2022.

Skulle Eurostat komma med motsatta rekommendationer, d.v.s. rekommendera att ordinarie beräkningsmetod används inför 2023, så förslår SCB att även KPI/KPIF räknas med ordinarie metod.

Om Eurostats rekommendationer inför 2023 blir sådana att de lämnar det öppet för medlemsländerna att själva välja den metod de föredrar, så föreslår SCB att den justerade beräkningsmetoden används i Sverige under 2023. För HIKP:s del borde denna metod ge bäst överensstämmelse med regelverket (vägningstal "representativa för $t-1$ ") och för KPI:s och KPIF:s del är denna hantering i linje med tidigare nämnddiskussioner (särskilt under sammanträde nr 12).

När fattas slutligt beslut?

Eurostat har aviserat att de har som ambition att publicera en uppdaterad vägledning gällande beräkningen av 2023 års vägningstal på sin hemsida den 30 november. Frågan ska diskuteras i *Price Statistics Working Group* i början av november.

SCB ämnar ta beslut om val av metod för HIKP, KPI och relaterade inflationsmått i början av december. Beslutet kommer att kommuniceras på SCB:s hemsida i samband med publiceringen av inflationstakten för november, d.v.s. den 14 december 2022.

Mindre metodmässiga justeringar

Givet att SCB beslutar att den justerade beräkningsmetoden ska användas för månadslänkarnas vägningstal även inför 2023 så planeras två mindre förbättringar:

1. Prisindex för omräkning av vägningstalen till $t-2$ års prisnivå har hittills beräknats med samma formel som normalt sett används för KPI:s årslänkar. Inför 2023 planeras omräkningen istället att baseras på ett prisindex som inkluderar data för enbart de tre första kvartalen av respektive år. Detta bör ge bättre konsistens mellan framskrivningsfaktorerna (värdekomponenten) och prisindex (priskomponenten) och därmed resultera i en förbättrad volymframskrivning för de slutliga vägningstalen. Detta gäller i synnerhet för produktområden som uppvisat kraftiga prisförändringar under slutet av år $t-2$ eller $t-1$.
2. Då en stor del av boendeposten beräknas med olika metoder inom KPI och Nationalräkenskaperna användes under 2021 och 2022 en förenklad modell för framskrivningen inom detta produktområde. Inför 2023 planeras en mindre översyn för att undersöka om en bättre matchning mellan KPI:s produktgrupper och NR:s aggregat går att uppnå för COICOP 04.5 (El och bränsle).

Korgeffekten 2023

Vad gäller korgeffekten under 2023 så kan ett liknande resonemang föras som inför 2022.² Under antagande om negativ korrelation mellan pris- och kvantitetsförändringar så bör eventuell användning av den justerade metoden under 2023 bidra nedåt på korgeffekten (jämfört med om ordinarie metod använts). Flera olika deeffekter påverkar dock den totala korgeffekten i olika riktning och säsongsmönster i enskilda produktgrupper bidrar ytterligare till svårigheten i att på förhand förutse totaleffekten.

Längre fram

KPI och KPIF:s årslänkar

På nämndens sammanträde nr 9 diskuterades för första gången frågan om även *årslänkarnas* konstruktion borde anpassas för att bättre hantera situationen under coronapandemin. Diskussionen utgick då till stor del från antagandet att pandemin främst skulle påverka konsumtionen under 2020. Då pandemin senare visade sig bli betydligt mer utdragen skiftade diskussionen till alternativa anpassningar av årslänken vilka även hanterar stora konsumtionsskiften under 2021. En sådan anpassning skulle rent praktiskt vara möjlig att införa inför 2024 (i samband med att kedjan av årslänkar förlängs till att inkludera 2022).

Slutligt beslut om val av metod inför 2024 tas lämpligen efter analys av konsumtions- och prisutvecklingen under perioden 2019-2022 med avseende på riskerna för långsiktiga konsekvenser av en tillfällig kedjningsbias. Dessa risker måste också sättas i relation till praktiska förutsättningar i termer av resurser och flexibiliteten i de IT-system som används för att beräkna KPI och relaterade mått. SCB har ännu inte haft möjlighet att påbörja ett sådant utredningsarbete utan avser att återkomma i frågan.

Månadslänkar 2024 och framåt

En naturlig fråga är huruvida SCB bör fortsätta med den justerade metoden för månadslänkarnas konstruktion även efter att ekonomin återgått till någon form av ”normalläge”. Detta har ännu inte utretts i detalj av SCB. Det som behöver belysas är dels principiella (teoretiska) frågor, dels praktiska (resursrelaterade). I sammanhanget kan nämnas att SCB bedömer det som sannolikt att HIKP-länkarnas utformning från 2024 och framåt kommer att diskuteras av Eurostat och medlemsländerna under kommande år.

² Se Ståhl (2021b).

Frågor till nämnden

- Stödjer nämnden SCB:s förslag?
- Har nämnden några ytterligare synpunkter?

Referenser

Eurostat (2020), *Guidance on the compilation of HICP weights in case of large changes in consumer expenditures*, Vägledning publicerad på Eurostats hemsida den 3 december 2020.

Eurostat (2021), *Derivation of HICP weights for 2022*, Vägledning publicerad på Eurostats hemsida den 30 november 2021.

Ståhl, O. (2020), *Fortsatt diskussion av vägningstalens utformning med hänsyn till coronakrisen*, Underlag för KPI-nämndens möte nr 10.

Ståhl, O. (2021a), *Vägningstal och indexkonstruktion i samband med coronakrisen*, Underlag för KPI-nämndens möte nr 9. Korrigerad version.

Ståhl, O. (2021b), *Vägningstal under 2022*, Underlag för KPI-nämndens möte nr 12.